

Józef Młyński

ORCID: 0000-0002-2475-9658

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Katarzyna A. Białecka-Urbańska

ORCID: 0000-0001-8859-0743

Stowarzyszenie „Familiaris”, Freiburg – Niemcy

Pomoc i bezpieczeństwo socjalne seniorów w czasie pandemii w warunkach lokalnych Freiburga

Help and social security for seniors during a pandemic in Freiburg's local society

Wprowadzenie

Pomoc seniorom rozumiana jako wsparcie, towarzyszenie czy relacja ma wymiar biologiczny, psychiczny, społeczny i duchowy, zaś troska o seniora przyjmuje formę całościowej opieki gerontologicznej. Dotychczasowy opracowany i ustabilizowany model pomocy i wsparcia seniorów został zakłócony przez kryzys związany z pandemią koronawirusa. W obliczu rosnącej liczby zakażeń ważne jest zachowanie świadomości oraz roztropne zauważenie potrzeb seniorów w społeczności lokalnej. Od marca 2020 roku tysiące seniorów potrzebuje realnej pomocy i wsparcia w najprostszych codziennych czynnościach, w ramach ich ogólnie rozumianego bezpieczeństwa: społecznego, socjalnego, zdrowotnego, egzystencjalnego. Zapewnienie samotnym seniorom pomocy w zaspokojeniu podstawowych potrzeb w zakresie żywienia czy środków ochronnych stanowi wyzwanie na środowiska lokalnego ich zamieszkania. Jedną z konsekwencji pandemii jest obserwowana zwiększona częstotliwość i intensywność pracy psychologów i psychoterapeutów. Samotność osób starszych i samotnych jest dużym problemem

społecznym nasilonym przez całkowite zamknięcie się seniorów na otoczenie z konieczności, słuszności i obawy przed chorobą i jej skutkami.

Z tej racji wsparcie środowiskowe dla osób starszych jawi się jako pierwszy obszar bezpieczeństwa (Trębski, 2018). Prosta formą i obecnie powszechną jest konkretna pomoc sąsiedzka, a także finansowe wsparcie akcji charytatywnych, zakupu i dystrybucji żywności, lekarstw, środków ochronnych, które pozwalają na objęcie pomocą tych, którzy mają do niej obecnie utrudniony dostęp, w tym szczególnie seniorów. Ten rodzaj pomocy interpretowany jest jako samopomoc. Konieczna jednak jest pomoc instytucjonalna skierowana do osób starszych, samotnych, przewlekle chorych i niepełnosprawnych. Ta grupa osób wydaje się najbardziej zagrożona i oczekuje profesjonalnego, odpowiedzialnego i relatywnie szybkiego działania wolontariuszy oraz różnych instytucji i organizacji społecznych (Trębski, 2017).

Polska społeczność na emigracji w Niemczech, a w ramach niej seniorzy emigracyjni, korzysta z istniejącego od lat systemu wsparcia polityki społecznej realizowanej w tym kraju na szczeblu państwowym i lokalnym wobec osób starszych. Pomoc skierowana do tej kategorii osób szczególnie zapewniają instytucje rządowe na szczeblu federalnym. W krajach związkowych istotną rolę odgrywają natomiast instytucje administracji pozarządowej (kasy społecznego ubezpieczenia pielęgnacyjnego oraz ubezpieczenia chorobowego), a także jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie aktualnej sytuacji elementów zabezpieczenia społecznego na rzecz seniorów na emigracji w sytuacji pandemii, w kontekście pomocy oferowanej przez instytucje państwowe, socjalne, medyczne i charytatywne, a także pomocy indywidualnej.

Pomoc instytucji państwowych w czasie pandemii w warunkach lokalnych

Stanowisko instytucji politycznych w obliczu pandemii pozostaje stanowcze, zachowawcze i konsekwentne. Państwo niemieckie ze względów strukturalnych odznacza się różnorodnością norm i zasad, które obowiązują na określonym terenie, a regulacje są stanowione na poziomie krajów związkowych (*Land*). Władze państwowe w celu opracowania koniecznych obostrzeń podjęły regularną współpracę z Instytutem Roberta Kocho, który został powołany na czas pandemii jako instytucja ochrony zdrowia obywateli Niemiec.

Priorytetową formą pomocy seniorom, jako grupie społecznej wysoce zagrożonej, jest zapewnienie możliwie łatwego dostępu do szczepionek w celu ochrony ich zdrowia i życia, a także spokoju i wsparcia poprzez udzielanie prawdziwych informacji i obecność. Samotność bardzo skutecznie i szybko degraduje zdrowie psychiczne seniorów.

Kancelerz Angela Merkel prowadzi bardzo świadomą politykę bezpieczeństwa obywateli w walce z pandemią, przez co zyskała zaufanie opinii publicznej i obywateli (Altenheim Lösungen fürs Management, 2020; Lang, 2021). Wspólna troska i wzajemna odpowiedzialność są jedyną drogą powrotu do normalności i funkcjonowania społeczeństwa bez obostrzeń związanych z pandemią. Dynamicznie zmieniająca się sytuacja i paraliżujący strach społeczeństwa równoważone postawą wsparcia i zapewnienia pomocy są czynnikami bezpośrednio oddziałującymi na aktualną sytuację społeczną. Słowa przywódczyni państwa niemieckiego okazują się ostoją i oddają wizję wspólnego czasu pokoleń bez powszechnego lęku i obostrzeń. Podejście władz rządowych zapewnia spokój i poczucie bezpieczeństwa społeczeństwa (Altenheim Lösungen fürs Management, 2020).

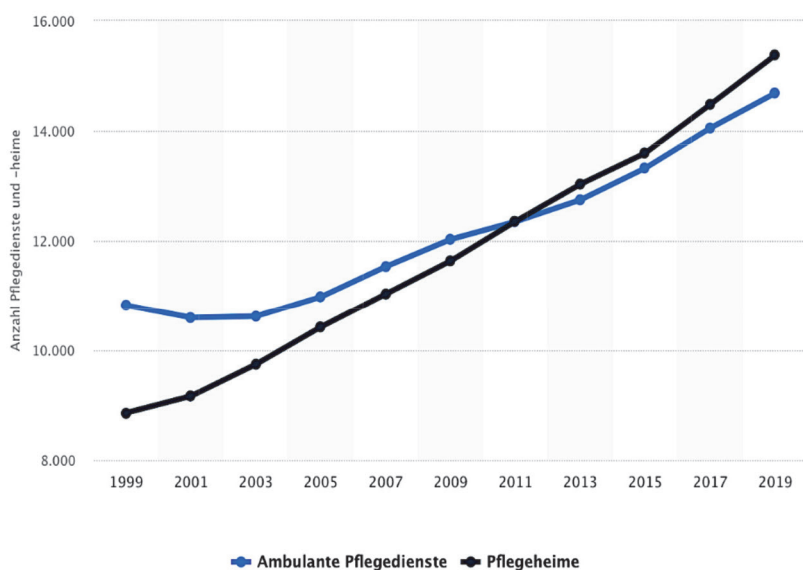
Pomoc instytucji socjalnych w czasie pandemii w warunkach lokalnych

W warunkach lokalnych seniorzy wymagający opieki – bez względu na wyznaczenie, wiek, choroby lub niepełnosprawność – otrzymują regularne wsparcie i pomoc nie tylko w okresie wyjątkowym (Trębski, 2019). Opieką taką objęte są przede wszystkim osoby samotne, chronicznie chore i niepełnosprawne. Wszelkie oferowane przez instytucje rodzaje pomocy wspomagające seniorów, jak również członków ich rodzin są bardzo potrzebne szczególnie w czasie pandemii (Trębski i Młyński, 2022). Bez względu na sytuację materialną w ramach świadczeń niepieniężnych instytucje socjalne oferują pomoc i wsparcie w postaci poradnictwa specjalistycznego, w szczególności prawnego, psychologicznego i rodzinnego, dla osób i rodzin, które mają trudności w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych lub potrzebują wsparcia (Trębski, 2020). Polityka wobec osób starszych również w tej wyjątkowej sytuacji pandemii realizowana jest przede wszystkim na poziomie lokalnym. W kształtowaniu zakresu wsparcia i jego organizowania pomocne są plany działania (*Altenplan*) opracowane po uprzedniej diagnozie społecznej dotyczącej seniorów. Plany takie dotyczą rozwoju usług adresowanych do osób starszych w tym również niesamodzielnych i obejmują szeroki zakres

świadczeń pomocy społecznej, zwłaszcza udzielanie pomocy w szczególnych sytuacjach życiowych (*Hilfe in besonderen Lebenslagen*, HBL; Sozialgesetzbuch, 2004). Za organizację i udzielanie świadczeń pielęgnacyjnych odpowiada stacja socjalna (*Sozialstation*). Państwo niemieckie w sposób bardzo godziwy i z wielką troską traktuje każdego seniora, otaczając go opieką i zapewniając dobre warunki życia. Bez względu na posiadany dochód, świadczenia rentowne czy emerytalne w ramach świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej oferowana jest pomoc socjalna, poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne. Pomoc socjalna jest realizowana jako wsparcie dla osób i rodzin, które mają trudności w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych lub potrzebują towarzyszenia. Ze względu na obostrzenia pandemiczne realizacja projektów jest spowolniona, jednak nie zawieszona. Funkcjonowanie dziennych ośrodków pomocy i wsparcie w okresie całkowitego lockdownu jest niemożliwe lub znacznie ograniczone, mimo że socjalne instytucje lokalne są bardzo dobrze zorganizowane i oferują kompleksowe usługi wsparcia. Szczególnie ograniczone są możliwości wykonywania obowiązków przez pracowników socjalnych (*Sozialarbeiter*). Z uwagi na brak kontaktów lub ograniczone kontakty z jednostką, nie są oni w stanie dokonać konsultacji i podjąć decyzji o zakresie pomocy. Innym rodzajem pomocy ze strony instytucji socjalnych jest oferowana specjalistyczna opieka dostosowana do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności (Trębski, 2021). Świadczą ją osoby ze odpowiednim przygotowaniem zawodowym. Osoby wymagające opieki stałej (pobyt stacjonarny) lub czasowej (pobyt częściowy stacjonarny) pozostają pod opieką profesjonalnego personelu pielęgniarstwa (*Pflegekräfte*) w domach opieki (*Pflegeheim*). Sytuacja pandemii pokazała istotę i znaczenie domów opieki dla seniorów. Obserwuje się ciągły systematyczny wzrost zapotrzebowania na miejsca w placówkach, które oferują fachową pomoc i opiekę. Z uwagi na obostrzenia występują opóźnienia w otrzymaniu miejsca w domu opieki, mimo to seniorzy chętnie i w sposób w pełni świadomy decydują się na zmianę swojej sytuacji życiowej. Zmiana ta jest oceniana jako poprawa sytuacji i otrzymanie możliwości fachowej opieki oraz wsparcia w codziennym życiu. Z reguły stałe i długoterminowe zakwaterowanie zapewniające jest w placówkach w pełni stacjonarnych. W niektórych domach opieki oferowana jest także tymczasowa opieka krótkoterminowa (*Kurzzeitpflege*). Domy opieki różnią się też od mieszkań (*Wohnheim*), ale osoby niepełnosprawne, niesamodzielne lub chore mogą być na stałe zakwaterowane w obu placówkach. Osoby zamieszkujące w mieszkaniu mogą również potrzebować opieki, ale w tym przypadku nacisk kładzie się na integrację mieszkańca ze

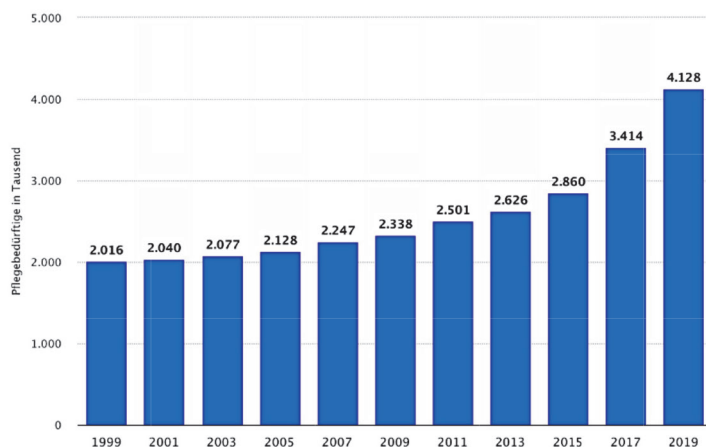
środowiskiem społecznym, być może również z pracą, a nie na opiekę (*Pflege*). W 2019 roku w Niemczech naliczono 15 380 domów opieki i 14 688 usług opieki ambulatoryjnej (Radtke, 2021; zob. wykres 1).

Wykres 1. Liczba domów opieki (czarna linia) i ambulatoryjnych usług pielęgniarских (niebieska linia) w Niemczech w latach 1999–2019

Źródło: Anzahl der Pflegebedürftigen in Deutschland in den Jahren 1999 bis 2019, 01/2021, Dane statystyczne z Bundesministerium für Gesundheit (BMG): Zahlen und Fakten zur Pflegeversicherung, 07/2020, R. Radtke, 2021.

Oznacza to, że w ciągu ostatnich 20 lat liczba usług pielęgniarских wzrosła o ponad 30%, a placówek stacjonarnych o około 60%. Z roku na rok przybywa osób starszych potrzebujących fachowej opieki (zob. wykres 2). Pandemia przyspiesza ten wzrost, co będzie widoczne w danych statystycznych z okresu trwania epidemii i po niej.

Wykres 2. Liczba osób wymagających opieki w Niemczech w latach 1999–2019

Źródło: Anzahl der Pflegebedürftigen in Deutschland in den Jahren 1999 bis 2019, 01/2021, Dane statystyczne z Bundesministerium für Gesundheit (BMG): Zahlen und Fakten zur Pflegeversicherung, 07/2020, R. Radtke, 2021.

Pomoc instytucji charytatywnych w czasie pandemii w warunkach lokalnych

Podstawą wolontariatu jako pomocy drugiemu człowiekowi, szczególnie człowiekowi starszemu, samotnemu i schorowanemu jest czas, który zostaje oferowany jako bezcenny dar. Współdzielenie zarówno materii, jak i czasu jest nierzadko oceniane jako naiwność, głupota, bezsens. Współczesny człowiek bowiem w pędzie życia zapomina o istocie bądź istotą stała się inna bardziej atrakcyjna przestrzeń. Na kryzys cywilizacji trzeba jednak odpowiedzieć cywilizacją miłości (Jan Paweł II, 1994). Człowiek współczesny jest wielki przez to, czym dzieli się z innymi, co w aktualnej sytuacji nabiera wymiaru prawdy moralnej i jest elementem realnego życia. Pomoc instytucji charytatywnych jest najczęściej organizowana na poziomie regionalnym, gdzie realizuje i wdraża się rozwiązania najbardziej odpowiadające miejscowym potrzebom. Zakres pomocy jest uzgadniany w zależności od rozpoznanych potrzeb i dostępności wolontariuszy. Ilość i jakość pracy wolontariuszy to podstawa dobrego funkcjonowania zespołu, co decyduje o efektywności i rzetelności niesionej pomocy. Podejmowane działania mogą polegać na uruchamianiu specjalnych dyżurów telefonicznych, przygotowywaniu

paczek żywnościowych czy obejmować bezpośrednie formy dystrybucji pomocy (dowożenie posiłków, zakupy dla seniorów itp.). Dodatkowe wsparcie z każdej strony w postaci wielu form zwiększa zasięg udzielanej pomocy.

Spośród tych domów opieki, jakie działają w Niemczech, ponad połowa jest własnością organizacji charytatywnych non profit, takich jak Związek Opieki Społecznej dla Robotników (*Arbeiterwohlfahrt*), Caritas (*Deutscher Caritasverband*), Niemiecki Parytet Organizacji Charytatywnej (*Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband*), Niemiecki Czerwony Krzyż (*Deutsches Rotes Kreuz*), Praca Diakonijna (*Diakonisches Werk*), Centralny Urząd Opieki Społecznej dla Żydów w Niemczech (*Zentralwohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland*), Diakonia Kościoła Ewangelickiego (*Diakonie der Evangelischen Kirche*), zakon joannitów (*Orden des Johanniterordens*), Zakon Kawalerów Maltańskich (*Malteserorden*), Stowarzyszenie św. Łazarza (*Lazarus Hilfswerk*). Aż 41% usług opieki ambulatoryjnej w Niemczech świadczą organizacje non profit, organizacje pozarządowe będące zarejestrowanymi instytucjami organizacji pożytku publicznego. I to właśnie organizacje non profit są „liderami rynku” pod względem wielkości, ponieważ pod ich opieką pozostaje aż 55% osób potrzebujących opieki, przy czym obserwuje się w tym zakresie duże regionalne różnice. Niemieckie Stowarzyszenie Caritas posiada łącznie 14% wszystkich domów opieki, czyli około 1300 do 1400 domów.

Pomoc indywidualna i sąsiedzka seniorom w czasie pandemii w warunkach lokalnych

Pomoc sąsiedzka jest realną bardzo konkretną pomocą drugiemu człowiekowi. Jest ona odpowiedzią na codzienne potrzeby i oczekiwania seniora, dla którego nierzadko członkowie rodziny nie mają czasu, którego urzędy traktują jako osobę z numerem ewidencyjnym, instytucje medyczne jako chorego z numerem w kartotece, instytucje socjalne jako klienta, instytucje kościelne jako numer w ewidencji spisów kościelnych. Zainteresowanie, relacja, wspólna troska o sprawy sąsiedzkie, a nawet zwykła ciekawość sąsiedzka mają istotny wpływ na poznawanie nawyków, potrzeb, oczekiwań czy charakteru sąsiada.

To właśnie sąsiedzka pomoc była jedną z najbardziej efektywnych i rzetelnych rodzajów pomocy i wsparcia w czasie pandemii (*Polska Misja Katolicka w Niemczech...*, 2020). Sąsiedzi znają swoje otoczenie i wiedzą, jak najlepiej zareagować, jak się zachować, tak by jednocześnie zadbać o potrzeby bieżące i te związane ze sferą społeczno-duchową. Poczucie samotności seniora jest

czynnikiem degradującym w dużym stopniu codzienne życie i w efekcie może prowadzić do zaburzeń psychicznych, fizycznych, duchowych. Dlatego tak ważne są: rozmowa sąsiedzka, zainteresowanie w postaci zapytania o samopoczucie, troska o potrzeby, propozycja pomocy w zakupach, zapewnienie o możliwości wsparcia w załatwieniu spraw i potrzeb seniora.

Pomoc sąsiedzka w warunkach lokalnych nie jest oczywista i nie można twierdzić, że jest powszechna, bowiem wpływa na ten fakt wiele czynników, takich jak: poziom komunikacji językowej, osobowość, wyznanie, otwartość czy mentalność narodowa. Na podstawie obserwacji i pracy w terenie w okresie pandemii można wysunąć następujące hipotezy: sąsiedzkie relacje w warunkach lokalnych są dobre bez budowania jakiegokolwiek więzi emocjonalnej, sąsiedzi respektują swoją odmienność i niezależność, w warunkach zagrożenia czy niebezpieczeństwa solidaryzują się z otoczeniem i wzajemnie się wspierają na różnych płaszczyznach. W czasie pandemii weryfikacji uległy wszelkie definicje i idee pomocowe określone na postawie teoretycznych spekulacji. Pomoc indywidualna w warunkach lokalnych w czasie pandemii przybrała wymiar zjawiska na miarę „miłosiernego samarytanina”, a pomoc sąsiedzka – wymiar misji w sytuacji niepewnej i trudnej. Według Josefa Sellmaiera, który twierdził, że „każdy dobry uczynek, każde życzliwe przyjacielskie słowo odmładza człowieka”, w sytuacji „stay at home” twierdzić można, iż każda pomoc sąsiedzka sprawia, że życie seniora nabiera sensu i staje się wartościowe.

Podejście holistyczne „Familiaris” wobec seniora na emigracji

Stowarzyszenie „Familiaris” jest instytucją non profit stworzoną jako formalna gałąź poradni „Familiaris” wspierającej rodzinę polonijną na emigracji w Niemczech od marca 2020 roku. Od początku swojej działalności „Familiaris” działa, kierując się podejściem *connectivity*, czyli łączności i kontaktach (Młyński, 2020). Kryterium *connectivity* jest również w pełni realizowane w sektorze pomocy i wsparcia niesionego seniorom. „Familiaris” jako stowarzyszenie stwarza dla seniorów przestrzeń wsparcia, rozmowy, rady, informacji niezbędnych do zdrowego i pogodnego życia. W okresie pandemii spojrzenie na seniora ma szczególnie wymiar terapeutyczny i doradczy. Wszelkie działania podejmowane przez stowarzyszenie „Familiaris” w zakresie towarzyszenia seniorom na emigracji ma wymiar obcowania z seniorem, asystowania mu, ubezpieczania go, chronienia, partnerowania, asekurowania, współdziałania w jego codzienności, obecności, towarzystwa, uczestniczenia w jego rzeczywistości czy też przebywania z nim.

Czynnikiem koniecznym w budowaniu relacji i pomostu do pomocy jest tzw. oswojenie, czyli poznanie ze zdobyciem minimalnego zaufania. Dobrze odczytanie i zrozumienie potrzeb (Corsten i in., 2015) seniora stanowią faktory decydujące o potencjale pomocy (Menn i in., 2020). Jest to szczególnie ważne w czasie izolacji społecznej – lockdownu związanego z pandemią. Doradcy i wolontariusze „Familiaris” poprzez podejmowaną pracę socjalną wobec osób starszych na tle zmieniającej się rzeczywistości realizują holistyczne podejście do starszego człowieka. Wykształcenie, specjalizacja, całe spektrum doświadczeń i realizowanych projektów dają konkretną wiedzę i przygotowanie, jak skutecznie pomagać seniorom. Wszelkie podejmowane działania są konsultowane z koordynatorem ds. poradni dla seniorów, bowiem każda aktywność wobec seniorów musi być określona, zdefiniowana i zaplanowana ze względu na zasady i normy obowiązujące w warunkach lokalnych. Warsztaty tematyczne „Familiaris” (*Warsztaty tematyczne...*, 2021) w sposób efektywny przygotowują doradców i wolontariuszy, jak pomagać starszym, jak być dobrym domowym gerontologiem, jak uczyć seniorów aktywności własnej i odpowiedzialności w wyjątkowym czasie.

Fundamentem ewaluacji „Familiaris” jest synergiczne podejście (Haken i Schiepek, 2005). Spojrzenie „Familiaris” jako grupy w ujęciu synergicznym jest wypadkową indywidualnych doświadczeń pomocowych każdego członka grupy. W sytuacji pandemii synergię „Familiaris” można rozpatrywać jako pętlę sprzężenia zwrotnego. Każdy wolontariusz jest równocześnie indywiduum, jak i organizmem grupowym, a za sprawą wzajemnej inspiracji członków zaciera się granica pomiędzy pracą dla siebie i pracą wspólną ukierunkowaną na „my”. Senior pozostający w swoim świecie wspomnień i przeżyć nie potrzebuje dużo ze strony otoczenia, bowiem synergiczna forma wsparcia ukierunkowana jest na my – pomoc wzajemną, wsparcie w sytuacji wyjątkowej. Pomoc i wsparcie udzielane seniorom na emigracji wynikają bezpośrednio z ich potrzeb, a także oczekiwań ze strony lokalnego społeczeństwa. Poczucie wyobcowania i samotności w kontekście lokalnych warunków, trudności językowe, brak wsparcia ze strony rodziny mają bezpośredni wpływ na stan psychiczny, fizyczny i duchowy seniora na emigracji (Trębski i Młyński, 2021). Schemat „Senior” opisuje w sposób uniwersalny (słowny) osobę seniora emigracyjnego: S – sugestywny, E – emocjonalny, N – nerwowy, I – intuicyjny, O – opiniodawczy, R – racjonalny (opracowanie własne, 2020). Pomoc i wsparcie, jakie proponuje „Familiaris”, realizowane są zaś według systemowych kryteriów SMART definiowanych jako: S – specyficzne (skoncentrowane), M – miarowe (określone), A – akceptowalne (zasady), R – realne (szacunek), T – terminowe (zdefiniowane; zob. schemat 1).

Schemat 1. Spojrzenie „Familiaris” wobec seniora na emigracji w sytuacji pandemii

Źródło: opracowanie własne.

Opisane podejście warunkuje kompleksowe określenie potrzeb i całościową odpowiedź na oczekiwania.

Oferta „Familiaris” wobec seniorów w okresie pandemii w warunkach lokalnych

Oferta pomocowa „Familiaris” jest skierowana do wszystkich grup seniorów, których w warunkach lokalnych można wyróżnić osiem, mianowicie: seniorzy korzystający z życia senioralnego, seniorzy aktywni zawodowo (Meyer i Meyer, 2021), seniorzy bierni, seniorzy z dolegliwościami ograniczającymi, seniorzy samotni, seniorzy w sąsiedztwie, seniorzy żyjący w apartamentach seniora, seniorzy chorzy (Allwinn, 2020). Wszystkie te grupy senioralne mają bardzo indywidualne potrzeby i oczekiwania, dlatego tak bardzo ważne jest indywidualne i skoncentrowane podejście do każdego seniora.

Poradnia „Familiaris” oferuje rzetelną pomoc, wsparcie i towarzyszenie seniorom realizowane w siedmiu modułach w kontekście wspólnoty seniorów emigracyjnych.

Moduł „słuchania i towarzyszenia” w formie ogólnodostępnej poradni online będącej platformą porad, rozmów, mediacji, pomocy online umożliwia konsultację i niesie pomocy słowem. Celem jest wspomaganie osób starszych i samotnych będących w kwarantannie. Wsparcie i pomoc są niesione poprzez wiadomość mailową, rozmowę przez Skype lub telefon. W czasie lockdownu najważniejsza

w hierarchii priorytetów staje się zwyczajna rozmowa – „o wszystkim i o niczym”. Seniorzy spragnieni kontaktów z drugim człowiekiem potrzebują osoby, która ich wysłucha (*Polska Misja Katolicka w Niemczech...*, 2020). W ramach porad, jakich udzielają wolontariusze, wymienić można: bezpłatne udostępnienie pełnej, obiektywnej informacji o dostępnych usługach i świadczeniach pielęgnacyjnych, doradztwo w sprawach związanych m.in. ze stosunkami rodzinnymi, sytuacją osobistą, uzależnieniami, wyborami dotyczącymi miejsca i formy zamieszkiwania, prowadzenie i udostępnianie bazy informacji o placówkach oferujących ofertę dla seniorów, udostępnianie informacji o dostępnych formach działalności wolontaryjnej seniorów i na rzecz seniorów, a także możliwościach zaangażowania się osób starszych na rzecz społeczności lokalnej. Stowarzyszenie „Familiaris” to także koordynacja odwiedzin wolontariuszy w mieszkaniach seniorów czy w placówkach medycznych, pomoc seniorom w naprawach czy prowadzeniu korespondencji, wsparcie w przeżywaniu okresu żałoby, poradnictwo w zakresie zaspokojenia potrzeb opiekuńczych, sytuacji osobistej, przygotowywanie broszur, ulotek i informatorów dla osób starszych i ich opiekunów, informowanie w zakresie polityki wobec osób starszych w skali lokalnej. Poradnia „Familiaris” pełni funkcję informatora o sytuacji i możliwościach, jakie senior posiada w aktualnej sytuacji.

Odpowiedzią wobec samotności i trudnego przeżywania czasu izolacji społecznej jest moduł „warsztaty”. Tematyka warsztatów jest wielopłaszczyznowa i obejmuje szerokie spektrum (*Warsztaty tematyczne...*, 2021). Warsztaty to przestrzeń wspólnoty, zaangażowania i sensu. Jest ona istotnym elementem w drodze do przyswojenia sposobu komunikacji przez aplikacje i wirtualną przestrzeń online, a także stanowi pomoc w technicznym opanowaniu umiejętności obsługi urządzeń przez seniorów. W tym celu został powołany specjalny Team IT „Familiaris”, który służy poradami osobom potrzebującym wsparcia w zakresie obsługi.

Bazą modułu „formacja” jest głoszenie Kerygmatu i stworzenie przestrzeni dla katechez online w postaci konferencji audio/wideo dla seniorów. W ramach tego modułu stworzono też alternatywę dla osób, które zupełnie nie radzą sobie z obsługą komputera, telefonu i aplikacji. W miarę możliwości przygotowywana jest wersja drukowana nauczania, szczególnie na okresy przedświąteczne i świąteczne, by każdy senior miał możliwości formacji i poczucia przynależności do wspólnoty. Materiałów formacyjnych są przygotowywane w języku polskim i niemieckim. Dla osób chętnych, które chcą otrzymywać systematycznie informacje polecane i propagowane przez „Familiaris”, udostępnianie takich treści odbywa

się w przestrzeni cyfrowej (WhatsApp, e-mail, Messenger) w sposób niesystematyczny, jednak w miarę możliwość regularnie.

Moduł „miłosierdzia” obejmuje działania podejmowane przez wolontariuszy w zakresie: pomocy osobom starszym i samotnym (pomoc w dostarczeniu żywności i leków, pomoc w sprawach pilnych, jak poczta, bank, recepty itd.), pomocy sąsiedzkiej seniorom (pomoc w robieniu zakupów, przygotowanie i podzielenie się obiadem itd.), wsparcia materialnego dla potrzebujących. Z ofiarowanych darowizn ludzi wielkiego serca i w ramach współpracy projektowej #Polonia4Neighbours (Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 2020) z konsulatami generalnymi Rzeczypospolitej możliwe staje się wspomaganie seniorów przez udzielanie pomocy finansowej. Jest to wsparcie skierowane do osób najbardziej dotkniętych epidemią. Wspomagane są osoby, które straciły pracę lub finansowo nie radzą sobie z opłaceniem czynszów, zakupieniem żywności, potrzebnej odzieży.

Moduł „diakonii kultury” stanowi wymiar wspierania działań Polonii w ramach podejmowanych akcji pomocowych. Projekt pomocowy #Polonia4Neighbours we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych RP realizowany przez lokalne konsulaty generalne Rzeczypospolitej umożliwia czynne zaangażowanie duchownych i świeckich w lokalne życie obywatelskie. Działania pomocowe wobec osób starszych, zaangażowanie i postawa solidarności z naszym najbliższym otoczeniem warunkują pozytywne spojrzenie na fakty i aktualną sytuację.

Czynnik pandemii uwarunkował postępowanie w ramach nowego efektywnego sposobu komunikacji również wśród ludzi starszych i dał podstawę do stworzenia i rozwoju przestrzeni wirtualnej dostępnej dla każdego seniora w sposób bezpośredni.

Propozycja „Familiaris” to nie tylko pomoc i informowanie, ale także animowanie aktywności towarzyskiej i artystycznej seniorów. Moduł „zaangażowana” stanowi tworzenie przestrzeni spotkań towarzyskich i aktywności seniorów. Umiejętność korzystania z możliwości Internetu przez seniorów daje łatwy dostęp do fachowej pomocy, wsparcia, tworzenia relacji z drugim człowiekiem. Realne potrzeby i oczekiwania seniorów, jakie zostały określone i dostrzeżone w wyniku spotkań z nimi w ramach organizowanych przez „Familiaris” Dni Seniora trwających od 9 do 13 października 2021 roku, skutecznymi koniecznieścią podjęcia nowej inicjatywy online dla seniorów. Spotkania Seniorów online to wirtualna wspólnota mająca na celu rozmowy na rozmaite tematy przy kawie jako formę spędzania pozytywnie i kreatywnie wolnego czasu (*Spotkania Seniorów...*, 2021).

Kolejną przestrzenią współpracy i zaangażowania mającą działanie terapeutyczne jest pisanie świadectw z czasu pandemii w ramach modułu „sensu” i cyklu

„Moje przeżywanie czasu pandemii koronawirusa”. Świadczenia publikowane na stronie poradni „Familiaris”, na profilach Facebook i Instagram budują więź i jedność, dając poczucie sensu przeżywania trudnych sytuacji.

Pandemia w dużym stopniu zakłóciła realizację zaplanowanych na rok 2021 projektów szczególnie w sektorze poradni dla seniorów. Projekty te przewidują: otwarcie biura seniora (*Seniorenbüro*), wynajęcie pomieszczeń na spotkania grup seniorów oraz realizację podejmowanych przez nich działań, budowanie sieci łączącej organizacje seniorskie, organizację imprez kulturalnych oraz sportowych i rekreacyjnych dla seniorów, szkolenia dla animatorów i liderów działań na rzecz seniorów i z seniorami. W aktualnej sytuacji obostrzeń i dystansu społecznego wszelkie działania podejmowane przez „Familiaris” skoncentrowane są na pomocy, wsparciu i towarzyszeniu rozumianym jako obcowanie z seniorem, asystowanie mu, ubezpieczanie go, chronienie, partnerowanie, asekurowanie, współudział w jego codzienności, obecność, towarzystwo, uczestniczenie w jego rzeczywistości czy też przebywanie z nim.

Podsumowanie

W artykule podjęto próbę analizy kierunków działań obejmujących aktywność instytucji państwowych, socjalnych, medycznych czy charytatywnych wobec seniorów na emigracji. Pomoc seniorom rozumiana jako wsparcie, towarzyszenie czy relacja ma wymiar biologiczny, psychiczny, społeczny i duchowy, a troska o seniora ma formę całościowej opieki geriatrycznej. W warunkach pandemii szczególnie potrzeba zaakcentować bezpieczeństwo seniorów. Ważną cechą systemu wsparcia w Niemczech jest jego wielowymiarowość i fachowość. Podejście holistyczne i wielopłaszczyznowa oferta poradni „Familiaris” zapewnia rzetelne wsparcie seniora emigracyjnego. W artykule zostały zaprezentowane formy pomocy i wsparcia na podstawie informacji zaczerpniętych z instytucji, jak również wiedzy pochodzącej z obserwacji i życia przez 15 lat na emigracji, w społeczeństwie lokalnym, w tym również wśród seniorów. Metody badawcze zastosowane w pracy badawczej to: obserwacja indywidualnych przypadków, sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem technik badań takich jak obserwacja i wywiad. Na podstawie wyników badań sformułowano tezy, wnioski i opracowano model wsparcia seniorów emigracyjnych oferowany przez poradnię „Familiaris”. O poprawności i skuteczności modelu świadczą projekty pomocowe realizowane w czasie wyjątkowym, których realizacje zakończyły się powodzeniem.

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie aktualnej sytuacji elementów bezpieczeństwa socjalnego na rzecz seniorów na emigracji w czasie pandemii i w kontekście pomocy oferowanej przez instytucje państwowe, socjalne, medyczne i charytatywne, a także pomocy indywidualnej. W nadzwyczajnych okolicznościach konieczne jest poszukiwanie nowych i skutecznych rozwiązań mających na uwadze bezpieczeństwo i dobro seniora. Zaangażowanie i powszechna solidarność społeczeństwa lokalnego i instytucji, jak również wzajemne zaufanie i odpowiedzialne podejście do seniora są tematem przewodnim niniejszego opracowania. W artykule przedstawiony zostanie temat pomocy seniorom w czasie pandemii COVID-19 w odniesieniu do bezpieczeństwa, ochrony życia, wsparcia i realnej pomocy.

Słowa kluczowe: senior, polityka społeczna, bezpieczeństwo socjalne, emigracja, poradnictwo, Familiaris

Abstract: The aim of the article is to present the current situation of the elements of social security for seniors in exile in a pandemic situation, in the context of assistance offered by state, social, medical and charitable institutions as well as individual assistance. In extraordinary circumstances, it is necessary to search for new and effective solutions with a view to the safety and well-being of the senior. The leitmotif of this study is the commitment and common solidarity of the local community and institutions, as well as mutual trust and a responsible approach to seniors. This article will present the topic of helping seniors during the COVID-19 pandemic in the context of safety, life protection, support and real help.

Keywords: senior, social assistance, social security, emigration, counseling, Familiaris

Bibliografia

- Allwinn, S. (2020). Forschungsbericht. *Wie kann das Zusammenleben von traumatisierten Jugendlichen und Seniorinnen (einige davon mit Demenz) in Bezug auf die unterschiedlichen und gemeinsamen Bedarfe gelingen?* Evangelischen Hochschule Freiburg.
- Altenheim Lösungen fürs Management. (6 lipca 2020). *Merkel dankt Älteren für Verständnis in der Corona-Pandemie*. https://www.altenheim.net/artikel/archiv/merkel-dankt-aelteren-fuer-verstaendnis-in-der-corona_pandemie

- Corsten, S., Schimpf, E. J., Konradi, J., Keilmann, A., Hardering, F. (2015). The participants' perspective: how biographic-narrative intervention influences identity negotiation and quality of life in aphasia. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 50(6), 788–800. <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12173>
- Haken, H., Schiepek, G. (2005). *Synergetik in der Psychologie. Selbstorganisation verstehen und gestalten*. Hogrefe.
- Jan Paweł II. (10 listopada 1994). List apostolski *Tertio millennio adveniente*. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/tertio.html
- Lang, K. O. (2021). *Wpływ pandemii na Europę: Niemcy i Polska*. Wyższa Szkoła Europejska im. Józefa Tischnera, Centrum Stosunków Międzynarodowych.
- Menn, L., Corsten, S., Lauer, N., Wallace, S. J. (2020). The effectiveness of biographical approaches in long-term care: A systematic review. *The Gerontologist*, 60(4), 309–328, <https://doi.org/10.1093/geront/gnz074>
- Meyer, R., Meyer, D. (2021). *Senior Entrepreneurs. Einblicke in die wachsende Gruppe der Selbständigen, die im Alter von 50+ den Schritt in die Selbständigkeit wagen*. Fachhochschule Nordwestschweiz Institut für Unternehmensführung.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych. (17 kwietnia 2020). *Akcja Polonia4Neighbours i działania Polonii w zwalczaniu pandemii koronawirusa na świecie*. <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/akcji-polonia4neighbours-i-dzialania-polonii-w-zwalczaniu-pandemii-koronawirusa-na-swiecie>
- Młyński, J. (26 listopada 2020). „Dzwonię do Familiaris, bo szukam wsparcia w moim problemie”. *Wsparcie jako jeden z elementów Familiaris*. <https://poradnia-pmk.eu/dzwonie-do-familiaris-bo-szukam-wsparcia-w-moim-problemie-wsparcie-jako-jeden-z-elementow-familiaris>
- Polska Misja Katolicka w Niemczech w czasie pandemii*. (2020). real. i zdj. B. Pyrka i M. Ziółkowski. Telewizja Polska S.A. <https://www.youtube.com/watch?v=SoDx3m7zcBs>
- Pulver, M. (2007). *Anders Altern: Beratung für schwule Senioren*. W: T. Friedrich-Hett (red.), *Positives Altern. Neue Perspektiven für Beratung und Therapie älterer Menschen* (s. 112–131). Verlag.
- Radtke, R. (2004). *Anzahl der Pflegeheime und ambulanten Pflegedienste in Deutschland bis 2019*. Sozialgesetzbuch – Zwölftes Buch (SGB XII), Netzwerk Artikel 3, Änderung der Hilfearten durch Aufgabe der Hilfe in besonderen Lebenslagen, Behinderung & Menschenrecht, Lfd. Nr. 24, 02/03.
- Radtke, R. (8 stycznia 2021). *Anzahl der Pflegebedürftigen in Deutschland in den Jahren 1999 bis 2019, 01/2021*, Dane statystyczne z Bundesministerium für Gesundheit (BMG): *Zahlen und Fakten zur Pflegeversicherung*, 07/2020, „Statistik”.
- Spotkania Seniorów: Herbaciarnia „Familiaris”*. (2021). Pobrane z: <https://poradnia-pmk.eu/herbaciarnia>
- Trębski, K. (2017). Online counselling opportunities and challenges. *Charity, Philanthropy and Social Work*, 2, 2017, 7–23.

- Trębski, K. (2018). Aktivne starnutie ako výzva pre Cirkev a spoločnosť. *Studia Aloisiana*, 9(4), 61–76.
- Trębski, K. (2019). *Spolu kráčať cestou života. Vybrané aspekty starostlivosti o seniorov a ľudí dlhodobo chorých*. Dobrá kniha.
- Trębski, K. (2020). *Counseling ai tempi del coronavirus*. Edizioni Sant'Antonio.
- Trębski, K. (2021). *Sprevádzanie (counseling) a vybrané aspekty starostlivosti o seniorov a ľudí dlhodobo chorých*. Dobrá kniha.
- Trębski, K., Młyński, J. (2021). Rola counselingu (poradnictwa) w radzeniu sobie ze stresem emigracyjnym a bezpieczeństwo zdrowotne rodziny. W: Z. Struzik, J. Młyński i W. Szewczyk (red.), *Poradnictwo rodzinne na emigracji. Teoria i praktyka* (s. 177–191). Wydawnictwo UKSW/Instytut Papieża Jana Pawła II.
- Trębski, K., Młyński, J. (2022). Counseling as a means of providing safe social support during the COVID-19 pandemic. *Fides et Ratio*, 49(1), s. 204–208. <https://doi.org/10.34766/fetr.v49i1.1045>
- Warsztaty tematyczne. Familiaris 2021*. (2021). Pobrane z: <https://poradnia-pmk.eu/warsztaty-..familiaris-2021>.